

A hűség aranszájai

Kovács István: *A lét vonalkód-fényei.*
Egybegyűjtött versek, Magyar Napló Kiadó,
Rádiusz Könyvek, 2020.

Péntek Imre
(1942, Lenti) költő, kritikus,
Zalaegerszegen él,
József Attila-díjas

Költő és történész. Szokatlan párosítás. Kovács István ezt a kettőt választotta, és nem zavarodott bele. A lírába vitt némi tárgyiasságot, tanulmányaiba pedig egy kis irodalmi csínt. Az ELTE-n történelem–lengyel szakon végzett. Ez meglehetősen irányokat tételezett föl, és meg is felelt az idők folyamán ezeknek az elkötelezettségeknek. Életét, pályáját a magyar–lengyel kapcsolatok tanulmányozására, ápolására tette fel, és nem is eredménytelenül. A Széchenyi-díj joggal ezt ismeri el.

Most mégis a költő került előtérbe. Megjelent ugyanis „egybegyűjtött” verseinek kötete, a Magyar Napló Rádiusz-sorozatában, *A lét vonalkód-fényei* címmel. (A kifejezés első kötetéből, 1973-ból való.)

450 oldal, terjedelmében sem csekély. Az *Elérhetetlen föld* csoportjához legfiatalabbként utoljára csatlakozott, de most e tekintetben megelőzte a nála idősebbeket. Utassy, Oláh, Kiss Benedek után ő rukkolt ki gyűjteményes kötetével. Utószavában két verset említ, mint emlékeztető lírai teljesítményét. A *Beolvastást* és az *Egy szerelemhez* címűt. Szeretném

megnyugtatni: ennél több vers született a klaszszicítás jegyében.

Az első kötet élménylírása ma is meghat, megindít. A versekben vonuló katonák közt ott van édesapja is, aki az „ifjúság áruhájában” kísértette meg a halált.

Az erős kontúrokkal megrajzolt múltbéli pillanatok a történész látomásai (*Havon forgó ég, Világos, 1849, Robespierre, Petőfi*). Csak most figyeltem fel arra is, mennyire fontos számára az Erdély-élmény. A legelső pillanattól nyilvánvalóvá válik: ágyúöntők földjén jár, ahol a balladák és hősök születnek. De mondhatnék magyarságélményt is, hisz a kettő összetartozik. Talán erre a jelenségre figyelt fel Illyés Gyula, amikor Herder-ösztöndíjat javasolt neki, a szociális tablók tobzódása idején.

Füzi László tanulmányában (Tiszatáj, 1995. szeptember) arról ír, hogy Kovács István „a csend, a szemlélődés, a megrendültség” költője, akinek kivételes az etikai tartása. Arra is ő hívja fel a figyelmet, hogy az első kötet szenvedélyességét az *Ördöglakatban*, a második kötetben a történelem intellektualizmusa váltja fel. Ebben

található a *Történelem* című vers, amely ennek az összefüggésnek a bonyolultságát szólaltatja meg. A templomrom mélyén élő holtak énekét nem nyomhatja el az idő. Főként, ha ez bennünk zeng tovább.

A *Véset* az érlelődés könyve. Ebben olvasható *A gyerekkor tündöklete* című vers, mely átérzi a zsarnokság hordozójának mesebeli ártatlanságát.

Itt kell szólni a formáról. A költő a hagyományos formák mesteri alkalmazása mellett szívesen ír kispróza darabokat. Talán már el is felejtettük Turgenyevet: engem az ő próza költeményeire emlékeztetnek ezek a darabok. Nagy mű születik Szervátiusz Tibor műtermében, ahol a Kolozsvári Krisztus varázsolja el.

A visszapillantó *Anyám utolsó húsvétja* a gyermeki lelkifurdalást idézi a halottas ágyánál, amikor a felnőtt férfi újra kisgyerekké változik.

És a történelem érintése: részt venni Lech Wałęsa nagygyűlésén, 1981-ben. Néhány nem feledhető mozzanat: lapozás Katyń fekete könyvében. Itt olvasható a történész vallomása március idusáról, mely szerint az ő igazi időszámítása e dátummal kezdődik. „Március idusa legszemélyesebb ünnepem.” E jegyben „otthont lehetne teremteni a földön is.”

A *Bezártság* a honi pálya jellemzőit mutatja: „Az ajtó helyén kovácsoltvasrács. Őrívei szív alakúak.” A végtelen virágágyáson „vérrögök a rózsák”. Ide vagyunk bezárva: „vergődő lélegzettel”, és a „halál-születéssel” egy bezáruló körben. Mint a *Tűnődés* hősei, akik maguk alatt felgyújtották a börtönben a szalmazsákot. És a nagy *Suvadás*, amely seb a természetben, és amely képes elnyelni a személyes kételyeket. Itt magasodik a Sors, amely a hazaszökő pap elmondhatatlan helytállásáról tanúskodik. Belepillant-hatunk Tóth Menyhért utolsó festményébe: a legártatlanabb fehér-fehérbe. És végül itt születik az egyik legmélyebb vallomás az Úrhoz: „Úgy nézek rád Uram / mint aki bénának fogant... mozdítani csak a szemét képes. Ki lát át rajtam

onnan úgy, / mintha én volnék?” És ismét a vallomás, „egy fordítva beszorított ország”-bók: „Egyetlen kincsemet, / a torokhangot / ... átmet-szik, mint térd fölött elképzelt izmaim.” A régi Varsót a véletlen hozta elé, egy gépkocsivezető, aki a felkelés idején ott szolgált, és a halálra szántak beavatták akciójuk titkaiba. Vagy Krakó milyen gyönyörű a záporok tócsáiban tükröződve, s a gótikus ablakok mesélnek a város örökkévalóságáról. És ott van a megújult Lublin, „oklevélzsindelyes óvárosával”. Nem maradhat ki Krosno a léghajó-találkozóval, vagy Balassi vándorlásának szálláshelye a Szent Anna utcában. Nem hiányozhat ebből a bonyolult sétából a német kormányzó, Hans Frank sem, aki Leonardo képét szerezte meg dolgozószobájába. A megéledt hermelin, a mitológia állatkája, aki karjára ugrott, mielőtt elérte volna végzete. Az auschwitzzi requiem ünnepe, melyben a költő egész családja részt vesz. A záró megfogalmazás mindennél megrendítőbb: „hogyan együtt vagyunk a mi és ők, / halottainkkal élő / sebek / és sebhelyek”...

A kihagyhatatlan műemlékek... Mint a Thorwaldsen szobra. A róla készült szöveg műfaja is különleges: esszévers. A kiváló dán szobrász életébe kapunk bepillantást, aki nemcsak Európának, de Kelet-Európának is felmérhetetlen szolgálatokat tett. A többértelmű lengyel hős, Poniatoski emlékműve Varsóban nyert volna elhelyezést 1818-ban. S innen követhetjük hányatott sorsát az emlékműnek, amely többször is a megsemmisülés szélére került, csak az eredeti gipszmintának köszönhetjük, hogy megmenekült a pusztulástól. Az esszévers Görgői sorsát veszi párhuzamba, akit sokáig leárulóztak, pedig remek katona volt, és a végső tragédiában a nemzet fiainak megmentője. S a két nép sorsában ez a két történelmi hős is közös kapocs. A *Kézmozdulat a szürkületben* a napló-írás sikertelenségével zárul, melynek egy huszártiszt hasonló írása ad párhuzamos aktualitást.

A haikusorozat a táj- és évszakversek sorát gyarapítja, az ilyen érzékletes képek az ősz végletes hangulatát közvetítik: „Az ég beázott. / Repülőszőnyeg az ősz. / Sehol a bárka.”

Az idő torkában az ajánlott versek sorával tűnik ki. Elénk toppan Kobzos Kiss Tamás, Vasy Géza, Görömbei András és Utassy József. A személyes megidézésen túl mindegyik szereplő a maga lényegével képviselteti magát.

S ahogy az Utassy-vers ajánló sorai hangzanak: „Lelkünk sebes vagy sebhelyes, / s az lélegzetvételünk is” – az az összetartás, tartozás lírai zárlata.

Az utolsó kötet, a *Shakespeare a Corvin közben* friss hang, szinte megújult képi világot tár elénk. Bejátszanak a salgföldi fények, ahogy a diófa földig érő lombzuhatagában a költő magáénak érzi új otthonának az éjszakáját. A munka mindenhova elkíséri, a levéltárban sorakozó törzslapok, az ásatásból előkerülő fej nélküli harcos, az I. világháborús katonák emlékei, akiknek „Avarrá rongyolt tölgyfalomb a sorok”. Felidézi az ifúság „könyvnélküli utóiratát”, az elnémult gyerekhangokat, az elcsitult balatoni vihart.

Ami meglepetés: az újra átélt 1956-os forradalom. A Corvin közi harcok, melyek során Hamlet benzinnel töltött koponyája „jelre vár”. Ebben a múltidéző hangulatban szólal meg Cziffra György múlhatatlan zongorajátéka, s a végzetes események részese az a „tizennégy éves felnőtt”, aki akkor veszti el ártatlanságát, amikor átgyalogol a harcok verte Duna-hídon „kék szaloncukorért” nagymamához. Feltűnik 1959 torokszorító jövőképe: „Rátok kacsint a Párt”, ennek összes következményével. A vers kimondja a rettenetet: „A gyűlölettől torkolattüzes / világmegváltások / századában éltünk”. S elérve a modern, mai cél: „a fesztelen lét, / feszélyezetlen létezés / szabadsága”. Ám a ké-

tely itt már áthatja a sorokat, „Kiket igazol, / a tenyészet-élet / csak úgy / az, ami: zavartalanul működő halálgyár?” Az emlékidézés ideje ez, így kerül elő 1969, amikor az *Elérhetetlen föld* két szerzője – Oláh János és Kovács István – a *Vitorlaének* ifjú tehetségeit keresték. De az iszonyú valósággal találkoztak, „torzszülött amnesztiák kísérttek, kísértettek”. S mégis, ott a futásfalvi domboldalon, „az elszántság idézőjeleként mi ketten: / végzett és végzős diák. / (...) / Kihívjuk magunk ellen a sorsot. Újratanuljuk anyanyelvünk, / a jelbeszédet, / a félszavakat, / a krakogás-marta csöndet”. A vers végén elhangzó „Indulnunk kell” sok mindent megmagyaráz. Talán a két Erdélyben csavargó lélek hitvallását, a Kilencek költői csoportjának pályáját. Kovács István visszatalált a kezdetekhez, az indulás nagyszerű pillanatához.

A kötet végén külön ciklusban szerepelnek az új versek. Évszámmal is jelölve: 2018–2020. Ebben kap helyet a lengyel–magyar összetartozás egyik meghatározó dokumentuma, a „*Mindvégig veletek...*” című kötet, mely ennek a kapcsolatnak történetét dolgozza fel. A kötet végén található a *Hűség aranyzárlai* című prózavers az egyszerű idős asszonyról, aki Bukovinában el-esett férjét gyászolja. Ennek a gyásznak a mélysége és magassága az igazi emberi mérték. Amit már nem lehet meghaladni, felülmúlni.

Kovács István is megfonta verseiből „a hűség aranyzárlait”, a hűséget ifjúkori eszményeihez, a korán elvállalt magyar–lengyel témához, a magyar októberi forradalomhoz. Mindenhez, ami ebben a körben szép és nemes. Ezért hiszszük el a Füzi László által emlegetett „etikai tartást”, ami külön értéket ad minden leírt szavának. Amihez az „egybegyűjtött versek” halma adja a nagyon is mérhető, érthető, klasszikus irodalmi súlyt.

Péntek Imre